

גבורת הגוף וגבורת הרוח על פי משנת מרן הרב קוק זצ"ל

א. "איזהו גיבור? הכובש את יצרו"

על המשנה במסכת אבות (פ"ד משנה א') "איזהו גיבור? הכובש את יצרו, שנאמר 'טוב אך אפים מגיבור ומושל ברוחו, מלוכד עיר'", מבאר רבינו יונה כי גבורת הגוף שייכת גם לבהמות וגם לאדם, ועל גבורה זו, גבורת הגוף, לא מדבר בן זומא במשנה, "היא לא נקראת גבורה!" כי הגיבור במלחמה אינו דבר גדול כל כך, אם לימדו ידיהם לקרב אצבעותם למלחמה, וגם בלא דעת יהיה גיבור להלחם – לא כן גבורת הלב, שהכוח האמץ והחזק מתבטא בגבורת הלב, והוא: הכובש את יצרו, שנאמר 'טוב אך אפים מגיבור ומושל ברוחו, מלוכד עיר'.

בספרו "עטרת צבי" על מסכת אבות מבאר הרב שמשון רפאל הירש בכיוון המחשבות של הדברים של רבינו יונה וזה לשונו: "גם גדול הגיבורים כורע תחת עוצמת תשוקותיו, ויצריו, הכובש את יצרו חזק הוא, איפוא, מן הגיבור שבגיבורים". הגיבור, לפי הגדרת חז"ל במשנה, אינו מי שהצליח להלחם ולהשתלט על האחר, הגבורה האמתית היא **השליטה של האדם על עצמו** – גבורה זו אינה מעמיקה את השנאה בין האדם לחבירו, אלא הגיבור הוא **העושה את שונאו** – **אוהבו** (אבות דרבי נתן פכ"ג): וכך אמרו שם: 'כל הכובש את יצרו, מעלין עליו כאילו כבש עיר מלאה גיבורים'.

וכך כתב הראי"ה קוק בסדרו עולת ראי"ה (עמ' ע"ה): "גבורה מיוחדת היא גבורתם של ישראל, גבורה המצטיינת לא בכיבושים שמכבשים את האחרים, מכניעים אותם או מאבדים אותם, אלא הגבורה שבעיקרה היא קשורה בכבוש שהאדם כובש את עצמו, שמכבש את הגוף הבהמי ואת תאוותיו הגסות והסוערות. זאת היא הגבורה האזורה לישראל, הנאותה ליסוד המוסר הטהור והרמת ערכו של האדם ביתרונות מן הבהמה". רואים אנו שהגדרת הגבורה היא דווקא **הגבורה הפנימית**, המלחמה הפנימית בתוך האדם הצריך לכבוש את יצרו המושך אותו לכיוונים שאינם רצויים, **גבורת הגוף אינה נחשבת לכלום**, ובעצם מי שמשתמש בגבורת הגוף מתדמה יותר לעולם הבהמי, שם השפה המדוברת היא כוח, עוצמה חיצונית, ונצחון במלחמה נגד אחרים.

ב. "השכינה שורה על הגיבורים"

במסכת נדרים (לח, ע"א) "אמר רב יוחנן: אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר ובעל קומה" וכל המעלות הללו נלמדו ממשה רבינו, והנה הרמב"ם בהלכות יסודי התורה

(פרק ז') כתב: "מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם, ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בתכמה, **גיבור במדותיו**, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאוד". וקשה על הרמב"ם מהמשך דברי הגמרא שם שאמרה: "גיבור דכתיב 'זיפרוש האוהל על המשכן', אלא מן הדין קרא דכתיב 'ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם'", משמע מדברי הגמרא שגיבור הוא כפשוטו, ולא כמו שפירש הרמב"ם שגיבור הכוונה לכובש את יצרו. אמנם דברי הרמב"ם אינם בהכרח סותרים את דברי הגמרא, שהרי הנביא צריך לשני סוגי תכונות, לסוג אחד מהתכונות המכשירות את הנביא להיות ראוי לקבל נבואה מתייחס הרמב"ם. תכונות אלו מספיקות כל עוד הנבואה באה להשלים את בעל הנבואה עצמו, אך כאשר נבואת הנביא מכוונת לעם ישראל להודיע להם מה שהי מצווה ומבקש, לשליחות זו צריך הנביא תכונות נוספות.

וכן כתב הר"ן בדרשות (דרוש תמישי): "אבל הנביא שינבא להמון ומודיע להם מה שציווה ה', יצטרך שיהיה נבחר ונרצה מכל קבוצות בני האדם: מאוהבי החכמה, העושר, הגבורה... ועל פי זה אפשר להבין את דרשות הגמרא אין השכינה שורה אלא על בעל קומה, כדי שיהיה יותר נראה אל ההמון בענין ההידור – הנביא ראוי שיהיה שלם בכל השלמויות שהם ענין נכבד בעיני ההמון למעלת הכלל, **כי הוא שלוח אליהם, ולמען יהיו דבריו נשמעים**". (ניסיון זה ליישב את הדברים מופיע בספרו של הרב פילבר "חמדת ימים").

הראייה קוק זצ"ל מאחד בהקדמתו לשבת הארץ (עמ' י"ג) את שתי המגמות וזה לשונו: "כשם שאין השכינה שורה באיש יחידי אלא על גיבור ועשיר ובעל קומה", כך אין השכינה הכללית שורה אלא בעם **מלא גבורה**, עושר וקוממיות". הרב מחלק את התכונות לשתי קבוצות של שלמות: **בחומר וברוח**, על ידי חלוקה זו לשתי הקבוצות הוא מוכיח את דבריו הקודמים המחזקים את הצורך בקנייני החומר בתחייתה של האומה במונן החול. חידושו של מרן הרב זצ"ל, בהרחבת הסגולות האישיות בנבואה לתחום הציבורי של עם ישראל, בכישורים הנצרכים של האומה על אדמתה במקביל לגיבור, עשיר ובעל קומה, שונה לחלוטין מגישת הרמב"ם, הרי הוא ראה את עולם החומר בניגוד גמור לשלמות המוסרית, ולכן קבע שתחילת קנין החכמה היא הרחקת העולם החומרי, הנביא מצטיין בפרישות מהעולם החומרי, גיבור אינו אלא רק תכונה מוסרית, **רוחנית** (ואילו בעל קומה לא הזכיר הרמב"ם כי היא תכונה גשמית, חיצונית לעולם הרוח). אמנם מה שנוגע לכלל האומה הדגיש הרמב"ם את הצורך, בכלים גשמיים, ובחוזק פיזי, וכך כתב באיגרת לחכמי מרשיליא, שהסיבה לחורבן בית ראשון הייתה "שלא התעסקו בלמידת המלחמה, ולא בכיבוש הארצות", וזה גרם לחולשה ולאובדן המלכות.

הארת כל הפרשה כולה בנוגע לנבואה בהבחנה בין החומר לרוח, היא דרכו המיוחדת של הראייה קוק זצ"ל בהסברת היחס שבין הקודש הרוחני, לחול ולחומריות, **לא בניגוד שבין אחד לשני, אלא בהשלמה הדדית**. (בנקודה זו דנו והרחיבו תלמידיו הגדולים של מו"ר הרצביי הכהן קוק זצ"ל, הרב פילבר שליט"א, והרב עוזי קלכיים זצ"ל בספרו "שירת האומה לארצה").

נקודה יסודית זו שבמשנת מרן הרב זצ"ל מוצאת ביטוי רחב מאוד, נביא כאן דברים מפורשים מספרו "אורות הקודש" ח"א, "אין העולם קרוע ומרוסק, עומד הוא בנין איתן,

ושמים ושמי שמים יחד עם תחתיות ארץ עושים הם חטיבה אחת, **עולם אחד וישות אחת**, הקודש צריך שיבנה על יסוד החול, החול הוא החומר של הקודש, "והקודש הוא לו צורה, וכל מה שיהיה החומר יותר איתן, תהיה הצורה יותר חשובה".

פרקים רבים במשנתו מאירים באור יקרות פרשה חשובה זו, לראות בעולם אחדות אחת בין הרוחניות ועולם הרוח לחומר ולגשמיות, נייחד במאמר זה חלק נכבד בהבנת הקשר בין הרוח לחומר, בהיבט המיוחד של הגבורה. נברר את המושג שהרב קבע בהקדמתו ל"שבת הארץ": "כל המידות הללו (גבורה, עושר וקוממיות) ימצאו את ערכם רק בהעשותם **בסיסים לאור הרוחני האלוקי**". את נושא הנבואה הביא הראי"ה קוק זצ"ל כהוכחה שהחומר משמש בסיס לקודש, ומכאן בא להסביר את התפשטות החומריות ההולכת ומתחזקת בעקבתא דמשיחא, שסופה להגיע לידי נבואה. הרי ההוכחה לקשר החומר ברוח והתלות בו, משמשת גם כעין אידיאל, כחזון שיש לשאוף אליו, ועל כן רוממות קרן ישראל בגאולה תהיה ע"י השבת עוז רוח הנבואה, וברור לנו, אפוא, שנבואה ברמה הכלל ישראלית מתגלמת בנביא חכם, עשיר וגיבור! גבורה חומרית כבסיס לגבורת הרוח.

בספרו "אורות הקודש" חלק ב' (עמ' שי"ג) מבסס הרב קוק את הדברים בראייה של התחיה הלאומית המחודשת, וזה לשונו "כשרואים אנו אנשים מתגברים לאחוז מגמות גופניות או חילוניות, והם עוסקים בבנין האומה, ואנו מרגישים שיסוד החיים ומקור ההצלחה נתון הוא בתוך התפקידים העליונים, **לא בבנין חומרי**... אל ירע לבבנו בכל המפעלים הללו, אל נעלים עין מהצורך הגדול **להתבססותה של נשמת הנשמה, אל הנשמה ואל הגוף**, ואל הסתדרותם הטובה, כלומר הצורך של הקדושה העליונה, האידיאלית... אל הבסיסים של הרוחניות החילונית וזו האחרונה אל **הגופניות** וכל פנותיה, ובהתאחדות הכוחות **כולם, יהיה הבנין שלם**".

"בהתאחדות הכוחות כולם, יהיה הבנין שלם", ברור שהמטרה היא בנין רוחני בארץ ישראל, אמנם הוא נשען על הבנין הגשמי ובעזרת העוז והגבורה הוא הולך ומתבסס.

ג. היש מקום לגבורה חומרית לפי הראי"ה קוק?

על הפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (שמות י"ד) דרשו "מקים מעפר דל", אלו ישראל שהיו משוקעים בטיט ובלבנים במצרים, והוציאים הקב"ה בקומה זקופה" (שמות רבה פכ"ה). גם אם ברמת הפרט על האדם הפרטי להיות צנוע ועניו, לא להתגאות ולא להבליט את עצמו, אין הגבלה זו אמורה על כלל ישראל, אדרבא, הקב"ה בוכה במסתרים על גאוותם של ישראל שניטלה מהם וניתנה לעובדי כוכבים (ע"פ הגמרא חגיגה דף ה, ע"ב). הגאווה הלאומית היא בסיס ותנאי להתפתחות הרוחנית של עם ישראל, כמו שכתב הראי"ה קוק זצ"ל: (מתוך הקדמתו ל"שבת הארץ" עמ' י"ג): "כך אין השכינה הכללית שורה אלא **בעם מלא גבורה**, עושר וקוממיות, אלא שכל אלה ימצאו את ערכם רק בהעשותם **בסיסים לאור הרוחני האלוקי**".

גם משה רבינו, בסוף דברי פרידתו האחרונים, מוצא לנחוץ לייחד את דבריו על חשיבות העוצמה החומרית: "חרב גאותך" – גאוה לאומית. דון יצחק אברבנאל מסביר בפירושו את הפסוק: "עד אשר יכחשו אויבך לך בחשבם שהגבורה ממך". בספרו "חמדת ימים" מוסיף הרב פילבר שליטי"א עוד קומה בהסברו של האברבנאל וזה לשונו: "גם אם מצד האמת, הגבורה היהודית ויכולת העמידה של עם ישראל מהקב"ה, יש חשיבות שכלפי חוץ יכירו אומות העולם את עם ישראל **כעם של גיבורים**". הרב פילבר מביא עוד דברים נפלאים בשם ה"חתם סופר", וזה לשונו: "בדרך זו מסביר החתם סופר גם את גאוות החרב: אנו רואים את כל הישועות והניסים שנעשו לישראל היו לרוב חוץ לדרך הטבע, כי כל מלחמותיו של יהושע, של דוד ושל החשמונאים, היו עין בעין על-פי נס, ואם כן למה להם לישראל ליטול בידם חרב וקשת למלחמה?" ומבאר ה"חתם סופר", אם ישראל יתגבר על אויביו רק בנצחונם של מקום, אז לא יקלטו האומות את ישראל לגיבורים, אלא יחשיבו אותם לחלשים וחסרי כוח, אבל כשאנו באים נגדם בכלי נשק והם מאמינים בדרך הטבע אז יהללו אותנו: כמה גיבורים היו החשמונאים, גבורת אריות להם – "ואשר חרב גאותך" – שיחשבו אותך לגיבור מלחמה, כלומר "ואשר חרב" שאתה לוקח חרב במלחמה, "גאותך" – היינו שיהיה לך לגאון ולתפארת.

כך גם פירש הראי"ה קוק בספרו "עין ראי"ה" (ברכות פ"ט, אות י"ד) את הצורך, במלחמה ראשונה שנלחמו ישראל בכיבוש הארץ, מלחמת יריחו, לצרף **נס עם חריצות והשתדלות של עוצמה וגבורה**, ובלשון הזהב של הרב שם: "**שגם אלה (חריצות, עוצמה וגבורה) הם משמשי תקומת האומה הדרה וכבודה**, על כן היתה ההוראה שאמנם רק בזה המצב יצדק העזר בניסים, במקום שאין יד ההשתדלות וגבורת האדם מגעת שם, על זה יועילו הניסים להודיע כי יד ה' איתנו, וגם במקום שכבר פס כל עזר מצד הטבע תשועת ה' תשגיבונו. והסמך על הניסים באופן כזה, מוסיף רוח אומץ וגבורה, ומקנה עוז נפש עם שלמות בטחון ואמונה בצור ישענו יתברך שמו, אמנם במקום שהגבורה וחריצות גיבורי מלחמה תוכל להגיע למטרת החפץ, **חלילה להתרפות בבטחון ניסי**. בטחון כזה מביא מורך לב ועצלות ושקיעת רוח הגבורה, שהוא **חיסרון לאומי גדול מאוד**".

כך מגדיר הרב קוק, **שחוסר גבורה הינו חסרון לאומי גדול מאוד**, ולכן חומת יריחו נבלעה באדמה, כי **ההבלעה** הייתה פעולת ניסית, אמנם לא נפלה החומה, כי להפיל חומה היא דבר שאפשר להעשות ע"י חריצות וגבורה, ו"בזמן של תקומה לאומית עם ישראל צריך להשתמש בעוז, וגבורה פיזית".

במשנתו של הראי"ה קוק תופס עניין הגבורה מקום חשוב, גם באופן פרטי גם באופן לאומי, ובמיוחד בתהליך התחיה הלאומית של עם ישראל בארצו. אמנם ברור, שגבורה זו צריכה להיות בסיס לשאיפות רוחניות גדולות, ובעצם כל חיי החומר הינם רק אפשרות לטפס ולהגיע למדרגות רוחניות גבוהות יותר. כך גם פירש הרב בספרו "עין אי"ה" (פ"א אות קי"ד) את בקשתו של הקב"ה ממש רבינו שיבקש מישראל שישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, כי עיקר הכוונה של היציאה ברכוש גדול הייתה כדי לרומם את רוחו של עם ישראל שהיה נתון בשפל, בשנות העבדות הרבות, וטבע נפש השפלה שאינה מבקשת גדולות, על כן נתבקשו ישראל לשאול כלי כסף וכלי זהב, כדי להרגילם לשאוף שאיפות גדולות, תכונה שהשפעתה היא גם במעלות הנפשות והמידות העליונות, וכדי שיוכשרו לכך נתבקשו להצטייד ברכוש גדול.

ולא רק בעניין הלאומי הדברים אמורים אלא גם במישור הפרטי, ככלי וכבסיס לשלמות, הרב מסביר בספרו "עין איי"ה" (פ"א אות מ'), על דברי הגמרא: "על ג' דברים הייתי מצטער כל ימי... על מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום", כי הצפון מיוחס אל הכוחות הגשמיים ו**גבורת הגוף**, והדרום אל הכוחות השכליים הרוחניים, והנה ראוי לכל אדם להשתדל בקיום המין, באופן שיהיה הנוולד חזק בגופו וגם בשכלו, ולא יפנה לשכל בלבד עד שיהיה הגוף נפסד ונחלש, כי הגוף צריך להיות **כלי אל השלמות האמיתי**.

ד. גבורה חומרית כבסיס לגבורת הרוח בתהליך התחיה הלאומית

ב"מאמרי הראי"ה" (חלק ב', עמ' 299) על ירושלים מפתח הרב את עניין הגבורה במישור הלאומי, הרב מגדיר ששתי מתנות טובות נשלמו לנו בירושלים עיר מקדש מלך, **גאון הקודש וגבורת החיל**, מעת אשר חרבה עירנו ושמש בית מקדשינו וניטל כבוד מבית חיינו נחשכו לנו שתי המאורות הללו, גבורת החיל חדלה, נתדלדל כוחנו והננו כצללים נהלכים בארצות נכר. שתי המתנות האלו **הקדושה והגבורה שאין קץ לזיוון ותפארתן בהיותן משלבות שתיהן יחדיו**, ניתקו זו מזו וכל אחת בפני עצמה נתדלדלה דילדול אחר דילדול, עד אשר מחשכת הגלות המנוולת, נדבקו בנו טומאת כפירה תחת גאון הקודש ורשלנות **ומורד לבב** תחת גבורת החיל, ושני הנגעים המאררים הללו הולכים ומלפפים אותנו ואוכלים אותנו בארץ אויבינו.

הרב מנתח בצורה נפלאה, איך משתלבים יחד בתחיה הלאומית, הקודש והגבורה. התחיה הראשונה של הישוב הישן, לא נוקתה ממורד הלב, אבל חיי נקודות **הקודש** היו בה, והתחיה החדשה (בדמות החלוצים), לקחה לה למנה איזה נצוצי חיים של **עוז וגבורה** (אמנם הרב לא מעלים את עינו על החסרונות של אנשי התחיה החדשה, התחיה החדשה לא יכלה להכחיד את הרקב הפנימי, אמנם לא נגעי נשמה הם, אלא נגעי עור בלבד, נגעים חיצוניים בלבד, בתוכיות נשמת עם קדוש, נשמת אלוקים חיים בוערת בעוז גבורתה). ולסיום כותב הרב: "רוח התחיה, בהגיעו לשערי ירושלים כבר ידע את אשר לו, הוא יכיר שכבר הגיע לו התור לעמוד על רגליו הכן, הגיעה השעה לנער מעליו בבת אחת את שכחת ה', ואת הרשלנות יחד ולשוב ולקבל את שני המחנות הטובות משולבות יחד: **הקדושה והגבורה – גאון הקודש וגבורת החיל**".

על פי הדברים שהבאנו נראה ששיטתו של מרן הרב קוק זצ"ל ברורה, גבורה היא כלי חשוב בחיי הפרט, אבל פשוט הוא שמטרת הגבורה היא בנוגע לכלל ישראל, ובמיוחד לתהליך שיבת ציון, אז הגבורה הופכת לבסיס בבנין האדיר שנבנה, והיא אבן יסוד בתהליך הגאולה המתמש לעינינו.

ב"ספר אורות" (עמ' פ') כתב הרב דברים נשגבים על ערך ההתעמלות שצעירי ישראל עוסקים בה בארץ ישראל, "לחזק את גופם בשביל להיות בנים **אמיצי כוח לאומה**, היא משכללת את הכוח הרוחני של הצדיקים העליונים. התעמלות – בשביל גבורת האומה בכללה, לא בצורך פיתוח אישי של הכוחות הפיזיים, אלא בשליחות ומשימה לאומית, היא עבודת קודש שמעלה את השכינה מעלה מעלה, כעלייתה ע"י שירות ותשבחות שאמר דוד המלך ספר תהלים".

בחוגי הקנאים בירושלים השמיצו את הרב, ביחוד בגלל דברים אלה, מספר ר' א"י שטרייכר (מובא ב"שבחי הראי"ה", עמ' קס"ג) שפעם אחת הזדמן לו להרב לראות מה שפירסמו חוגי הקנאים, על דבריו בעניין ההתעמלות ובכה... ואז הסביר לתלמידיו מה הייתה כוונתו: "קדושה זקוקה גם לגבורה אף לגבורה גופנית, שמשון הגיבור היה גיבור בגופו, והיתה השכינה מקשקשת לפניו כזוג (ע"פ הגמרא סוטה ט, ע"ב), ודוד המלך היה גיבור ממש, גיבור בגופו וכולו קדושה. ההתעמלות יש בה ניצוץ של קדושה, אך יש ונלווים אליה ע"י צעירינו היום דברים של טומאה, על כן יש לגלות את הניצוץ הקדושה שבהתעמלות, אז תכלה ותעבור מן העולם כל הטומאה הנלווית אליה, כי הקדושה וטומאה הן תרתי דסתרי, ואינם יכולים לדור בכפיפה אחת".

ד"ר דוד תמר חשף איגרת הבהרה בנושא ששלח הרב קוק לרבה של טבריה ר' יעקב חי זריהן, וזה לשונו: "על דבר ענין הגבורה שבאורות, הדברים מבוארים שכלפי קדושתה של כנסת ישראל, **הכל הוא קדוש** ונשגב לעין חקר, ומתוך הצורך הגדול של התגברות הקדושה בעולם באחרית הימים ע"י כנסת ישראל, מוכרחה גם הגבורה הגופנית להתעורר ברב כח ועל עובדי ה' באמת החובה מוטלת לזכך את היסוד הפנימי של הגבורה, בגבורה קדושה ברוחניות".

בספרו "עין אי"ה" (פ"ו אות מ'), מפתח הרב את הרעיון הנשגב של גבורה כבסיס להתפתחות רוחנית. הגמרא במסכת ברכות (מא, ע"ב) מספרת על רב חסדא ורב המנונא שהיו יושבים יחד בסעודתם, והביאו להם מיני פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ושם הגמרא נכנסת לדיון הלכתי מקיף, בנוגע לשאלה על מה מברכים קודם. בסוף הסיפור אומר אחד החכמים כאות הסכמה לראיית חברו: "מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך", פירוש: "מי יתן לנו רגלים של ברזל ונלך אחריו תמיד" (רש"י). הרב נותן כאן הסבר מקיף על סדר הברכות של פירות א"י ומוסיף בנוגע להערה האחרונה:

"כי אצל הכלל **יהפך תמיד כל ענין גשמי לרוחני**, ויש לנו לימוד שצריך לחזק את הכוחות החומריים של כלל האומה, ומזה יבוא גם כן חיזוק לכוחות רוחניים... מי יתן לנו חוזק גופני וכוח חומרי אמיץ כברזל, להיות שרירי הגוף חזקים, ונוכל לקבל ממך שלמות רוחנית גדולה כמדתך, לחבב את החוזק החומרי בכלל עם ה', מפני **שמביא ודאי לחוזק הרוחני**. ועל עניני הכלל בצד הלאומי של ישראל יוסב גם כן, **מי יתן לנו אמצעים חזקים לחזק את הצד הגשמי והחומרי של הכלל**, ברכב ברזל, בבריחי ברזל ובכח אמיץ, וגוף חזק כברזל להתאזר גבורה ולרומם קרן ברוח גבורה... להרבות כח ועוצמה פנימית אפילו גשמית, כי זאת תביא לנו המשמעת הרוחנית, שהיא המטרה".

יש בכך לקח לדורות, גבורה חומרית היא הבסיס הגשמי למפעל השראת השכינה בישראל, ברור שתהליך תחיית האומה בא"י צריכה להרחיב את דעתו של הגיבור הפרטי ולתת לו חומר להתבוננות במגמה הכללית. הגבורה היא בסיס להתפתחות האומה בארצה, כדי להיות כלי ראוי לחיים של תורה, אין עם ישראל יכול להסתפק בהכנה רוחנית, אלא צריך שיהיה בו גם שלמות גופנית.

ה. גבורה חומרית לבדה מתנגדת לגבורה המוסרית

בספרו "עין אי"ה" (ברכות פרק ט', אות ז') מסביר הרב, שאין אנו מחזיקים בגבורה חומרית בלבד, "אנו זקוקים לגבורה כבסיס לעליה רוחנית, אנו צריכים גבורה המכוונת ע"פ המוסר התורני הטהור. הרי לפי התפיסה האנושית, תלויה הצלחת כל אומה בהתגבר רוח האומץ בלב אנשיה, והאומץ תלוי בכוח, עוז וגבורה! ועל כן יוכל הטוען לטעון כי מושגי דעת ויראת ה', יחלישו את אומץ העם, אבל זו טעות מוחלטת, כי אין גדר הבטחון והתלות בישועת ה' בא למעט את כל כוחות הגבורה האפשריים, כי אם להשכיל את העם שלא בכוח הגבורה הבשרית לבדה ישיגו מאויים, כי אם צריך לזה גם גבורה מוסרית שהיא ההליכה בדרכי ה', שאז העם זכאי שתעמוד לו גבורתו ושיצליח בה. אבל כשישים רק אל הגבורה הגשמית פניו ועל דבר הכשרון הרוחני לא יביט ולא יתבונן, הלא ירד במעלות רוחו, ואין תועלת נמצא בהצלחתו, ודאי לא יצליח כי אין ה' עמו".

הגמרא בברכות שם מספרת כיצד עוג מלך הבשן רצה להשמיד את עם ישראל. הרב ראה במפגש בין עוג מלך הבשן לעם ישראל ניסיון של הגבורה החומרית, לעקור את הגבורה הרוחנית. סמל הגבורה החומרית מתגלמת בדמותו של עוג מלך הבשן ובוודאי ראה את כל הצלחה והתעודה רק בתגבורת הגבורה החומרית, ומה רע היה בעניו בראותו שקם עם קטן ודל, עם חלש ורפה כוח, שאין כוחו כי אם ברוחו הנשגב? והנה עוג מלך הבשן, סמל הגבורה החומרית, מבקש לזרוק על ישראל אבן, להשמיד את כל העם כולו, על מנת להורות לכולם כי אין מעמד לתקיפות הרוח כנגד הזרוע. ואמנם הגמרא מתארת איך גיבור זה נופל בסופו של דבר, ואינו מצליח לבצע את זממו, כאן בולטת התנגדות בין הגבורה החומרית בלבד בכל גסותה, רק שרירים וכוח, מול הרוח, הרוחניות שעם ישראל מייצג בעולם כולו.

המאבק בין הגבורה החומרית לגבורה הרוחנית מגיע לשיאו כשהגמרא מתארת קרב בין משה רבינו לבין עוג מלך הבשן, עד נצחוננו של משה. הרב מסביר בספרו "עין אי"ה" (פ"ט אות ט') שאמנם הגבורה היא גם כן תכשיט נאה, ונחוצה מאוד לעם חי ופועל פעולות חשובות בעולם לעצמו וזולתו, אבל לא מדובר כאן בגבורה החומרית המגושמת, שחונקת את הכוחות הרוחניים שבאדם, הגבורה החומרית הגסה בולעת בקרבה את הנשמה, ומטרתה היא כוח לשלעצמו, ולכן במאבק הגדול בין עוג למשה רבינו, משה, שהיה גם כן גיבור (והרי אין השכינה שורה כי אם על חכם, גיבור ועשיר) אבל לא היה גופו ענקי, באופן שלא תוכל הנפש להתרומם, אלא הוא היה בעל גבורה כזאת מבוססת על יסוד כוחות הנפש. גבורתו מבוססת על רוחניות, על מוסריות ישראלית שמנצחת לבסוף את סמל הגבורה הבהמית.

ו. מעין סיום וסיכום

במשנתו של הראי"ה קוק זצ"ל, אין מקום לגבורה החומרית, המגושמת העומדת בפני עצמה. אנחנו צריכים, כותב הרב ("אדר היקר", עמ' נ"ו): "...לספח לכל מבקש גבורה ועוז – **גבורת קודש** המיוחדת באופיה הישראלי המיוחד, כנאמר בפסוק בזכריה (ד', ו) "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה'". מי בכס העמים כעמנו **שמאס בגבורה החומרית**, הגבורה שכולה חומריות העקובה מדם, ומביאה לבסוף את הגוי כולו לידי שפלות ובהמות גסה שאחריתה היא כליון והעברה מן העולם".

אמנם, במספר מקומות משבח הרב את הגבורה החומרית, אבל רק את זאת שעומדת כבסיס לגבורה הרוחנית, וכבסיס לתחיית האומה בא"י. מסימני הגאולה הוא הרגש של עוז וגבורה של חלוצי העם השבים לציון, ובכל מקום שאפשר להשתמש בגבורה החומרית, נדרש עם ישראל להשתמש בכוח, ולהכריע את אויביו – יש ערך **לזקיפת קומה לאומית**, וכדברי ה"חתם סופר" שהובאו לעיל, שאנו באים נגדם בכלי נשק, והם מאמינים בדרך הטבע, אז יהללו אותנו, כמה גיבורים הם בני ישראל, ובכך מתקדש שמו של הקב"ה בעולם.